

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради
УДУ імені Михайла Драгоманова
«30» березня 2023 р.

Протокол № 4

Проректор з наукової роботи
професор Григорій ГОРБІН

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

освітньо-наукової програми доктор філософії PhD

(назва освітнього рівня)

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

(код і назва спеціальності)

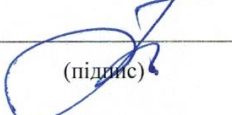
Київ 2023

Розробники програми:

Мозгова Н.Г. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Матюшко Б.К. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Гарант освітньо-наукової програми Матвієнко О.В.
(підпис)

Завідуюча відділом аспірантури Боднар К.А.
(підпис)

I. Опис дисципліни

Шифр дисципліни ОДЗ.1

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань (шифр, назва)	Кількість кредитів – 4		<p>Методи навчання:</p> <p>I. За зовнішньою формою прояву (за джерелом передачі інформації):</p> <ol style="list-style-type: none"> Словесні (пояснення, бесіда, розповідь, робота з книгою, лекція, диспут, інструктування, роз'яснення). Наочні (спостереження, ілюстрування, демонстрування). Практичні (вправа, практична робота). <p>II. За внутрішньою сутністю:</p> <ol style="list-style-type: none"> За рівнем пізнавальної активності учнів (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький). За логікою розгортання думки та змісту (індуктивний, дедуктивний, традуктивний).
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки (код, назва)	Загальна кількість годин – 120		
Освітній рівень (доктора філософії)	<i>Денна</i>	<i>Заочна (вечірня)</i>	
	Лекції:		
	26	26	
Нормативна/вибіркова	Семінарські (практичні) заняття:		
	25	25	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом -I	Лабораторні заняття:		<p>Форми поточного контролю: усна відповідь, доповідь, конспектування, анотація, вправа, поточний тестовий модульний контроль, різні види завдань (репродуктивні, творчі, проблемні), самостійна робота.</p>
	-		
Семестр I, II	Індивідуальна робота:		
	-		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 - самостійна робота 3	Самостійна робота:		<p>Форма підсумкового контролю <u>Екзамен (письмовий)</u></p>
	69	69	
Мова навчання – українська	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
	1/1,35	1/1,35	

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Філософія науки» є філософські та методологічні засади наукового знання та їхні зміни у процесі історії духовної і матеріальної культури.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, історія філософії, логіка, основи науково-дослідницької роботи, теорія пізнання та епістемологія, логіко-методологічні аспекти науки, природа і методи філософського дискурсу та ін.

Мета. Формування у майбутніх докторів філософії чіткого уявлення про філософські та методологічні засади наукового знання, їх співвідношення з іншими видами знань, їхні зміни у процесі глобальних наукових революцій, їхній вплив на філософію та дійсність кінця ХХ – поч. ХХІ століття. **Завданнями** вивчення дисципліни є: ознайомлення аспірантів з різними аспектами феномену науки, з проблемним полем

існування сучасного наукового знання та закономірностями розвитку науки і її впливу на цивілізаційний історичний процес, а також, оволодіння аспірантами усіх спеціальностей методологією наукового пізнання, ознайомлення з сучасними методологічними проектами.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p>ПРН 1 Демонструвати системний науковий і загальний культурний світогляд, професійну етику, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності.</p> <p>ПРН 2 Засвідчувати універсальні навички дослідника: вміння критично й абстрактно мислити, аналізувати, інтерпретувати, узагальнювати й оцінювати результати науково-дослідницької діяльності, генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ПРН 8 Демонструвати сформованість компетентностей, достатніх для розуміння методології та здійснення педагогічного дослідження; для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи у вигляді наукових публікацій до фахових видань категорії А та Б.</p>	<p>ЗК 1 Здатність до оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного світогляду на основі абстрактного мислення, критичного аналізу, оцінки, синтезу і генерування нових та складних ідей.</p>
2.	<p>ПРН 10 Застосовувати системний підхід, інтегруючи знання з інших дисциплін під час розв'язання завдань та проведення досліджень з обраної спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки; формувати структуру дисертаційного дослідження та рубрикацію його змістового наповнення.</p> <p>ПРН 14 Демонструвати уміння та навички створювати нові знання через оригінальні дослідження, якість яких може бути визнана на національному та міжнародному рівнях; брати участь у наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію на конференціях, семінарах та форумах.</p> <p>ПРН 15 Демонструвати готовність до навчання упродовж життя, здатність адаптуватись до нових умов, до самоорганізації професійної діяльності; уміти визначати рівень особистісного і професійного розвитку, формувати програми самовдосконалення і</p>	<p>ФК 2 Здатність до продукування нових ідей і розв'язання комплексних проблем у галузі професійної науково-педагогічної та дослідницько-інноваційної освітньої діяльності, адекватно обирати й застосовувати сучасну методологію, методи й інструменти організації досліджень з освітніх, педагогічних наук для синтезу й аналізу складних систем та явищ, використовувати наявні, модифікувати і створювати нові педагогічні технології для виконання завдань дослідження, перевіряти їх ефективність.</p>

	<p>саморозвитку. ПРН 17 Діяти на основі дотримання принципу рівних можливостей, гендерного підходу, цінувати та поважати різноманітність і мультикультурність.</p>	<p>ФК 6 Здатність ефективно збирати, опрацьовувати, узагальнювати та всебічно аналізувати інформацію про педагогічні явища і процеси, здійснювати перевірку якості педагогічної інформації; здатність до побудови пояснювально-інтерпретаційних моделей для пояснення освітніх явищ і процесів, переосмислення наявних та створення нових знань та/або професійних практик у сфері науково-педагогічної діяльності.</p>
--	--	--

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС 120 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форманавчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
1.	Модуль 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЛОСОФІЇ НАУКИ	8	4	4	-	10	8	4	4	-	10
2.	Тема 1. Сутність науки. Філософія науки як галузь знання.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
3.	Тема 2. Основні історичні форми науки	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
4.	Модуль 2. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ	20	10	10	-	28	20	20	10	-	28
5.	Тема 1. Стародавня і середньовічна філософія науки.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
6.	Тема 2. Філософія науки доби Відродження і Нового часу.	4	2	2	-	5	4	2	2		5

7.	Тема 3. Узагальнення класичної філософії науки.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
8.	Тема 4. Посткласична філософія науки.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
9.	Тема 5. Філософія науки доби Постмодерну.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
10.	Модуль 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ	23	12	11	-	31	23	12	11	-	31
11.	Тема 1. Онтологія науки.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
12.	Тема 2. Гносеологія науки.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
13.	Тема 3. Методологія і логіка науки.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
14.	Тема 4. Аксиологія і етика науки.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
15.	Тема 5. Загальна соціологія науки.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
16.	Тема 6. Праксеологія науки.	3	2	1	-	6	3	2	1	-	6
Разом:		120	26	25	-	69	120	26	25	-	69

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	3.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	<u>Модуль I</u> Загальна характеристика філософії науки	9	2
1.1.	<p>Тема 1. Сутність науки. Філософія науки як галузь знання. Зміст теми. Основні значення терміну «наука»: особлива галузь знань, діяльності та суспільна інституція. Особливості науки як системи знань. Наука як діяльність з виробництва нових знань. Наука як соціальний інститут. Класифікація наук. Функції науки й наукового знання. Основні форми наукового пізнання. Факт, ідея, проблема, гіпотеза, концепція, теорія, закон, парадигма, картина світу. Види наукової картини світу: спеціальна, об'єктно-галузева, загальна. Наука в контексті історичних форм світогляду. Основні види пізнання: буденне, міфологічне, релігійне, естетичне, філософське, наукове. Їх особливості, спільні і відмінні риси. Поняття науки та її суттєві ознаки. Критерії науковості. Предмет філософії науки. Епістемологія як підґрунтя і передумова філософії й методології науки. Філософія і наука: проблеми взаємозв'язку та взаємодії. Співвідношення гносеології, епістемології, філософії науки, наукознавства. Натурфілософія як історична форма взаємодії філософії і науки. Розділи філософії науки: онтологія, гносеологія, методологія і логіка, аксіологія і етика, загальна соціологія і праксеологія науки, їх основні питання.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Добронравова І.С., Сидоренко Л.І. Філософія та методологія науки: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – С. 5-56; История и философия науки: Учебное пособие для вузов. Под ред. С.А. Лебедева. М.: Академический Проект, 2007. – С. 5-7. Степин В.С. Философия науки. Общие проблемы: учебник для аспирантов и соискателей уч. степени канд. наук. М.: Гардарики, 2006. С.5-13; Лукашевич В.К. Философия и методология науки: учеб. пособие. Мн.: Соврем. шк., 2006. – С. 9-27; Франк Филипп. Философия науки. Связь между наукой и философией: Пер. с англ. М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – С. 24-54. Zelenkov A. Philosophy and Methodology of Science / Ed. by Anatoliy Zelenkov. Minsk : BSU, 2011. – P. 5-27.</p>		

1.2.	<p>Тема 2. Історичні форми науки.</p> <p>Зміст теми. Донаукове і наукове пізнання. Періодизація історії науки В.В. Ільїна і С.О. Лебедева, питання про її відповідність до періодизації історії філософії. Стародавня (східна і антична), середньовічна, класична, некласична, неонекласична наука. Головні риси стародавньої східної науки: практичний характер знань, їх передача в родині і школі; відсутність фундаментальності, нерациональність, несистематичність і випадковість застосування. Основні риси античної науки: подолання антропоморфізму, перша раціоналізація, дедуктивність, метафізичність, неекспериментальність. Провідні галузі античної науки. Універсалізм, символізм, ієрархізм, телеологізм як ознаки середньовічної науки. Перешкоди для розвитку емпіричного природознавства у добу Середніх віків. Провідні ознаки класичної науки: натуралізм, комбінаторність, квантитатизм, причинно-наслідковий автоматизм, аналітизм, геометризм, фундаменталізм, фіналізм та інші. Поява першої наукової картини світу. Чинники утворення некласичної науки. Поліфундаментальність, інтегралізм, синергізм, холізм, релятивізм та інші її головні ознаки. Неонекласична наука. Сутність синкретизму, телеономії та нової раціональності як її головних ознак. Можливі перспективи подальшого розвитку науки.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>Добронравова І.С., Сидоренко Л.І. Філософія та методологія науки: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет», 2008. С. 5-56.</p> <p>Лук'янець В. Фундаментальна наука і науковий світогляд у перспективі ХХІ сторіччя. Філософська думка. 2006. № 3. С.3-25.</p> <p>Наука у системі соціальних зв'язків // helpiks.org – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://helpiks.org/5-28662.html</p>	9 14	2 4
------	--	-------------	------------

2. 2.1.	<p style="text-align: center;"><u>Модуль II</u> Історія філософії науки</p> <p>Тема 1. Стародавня і середньовічна філософія науки</p> <p>Зміст теми. Здобутки природознавства у Стародавньому Єгипті, Месопотамії, Індії і Китаї. Національна специфіка стародавньої східної науки. Проблема асиміляції наукових знань еллінською цивілізацією. Перші давньогрецькі філософи як «фізіологи». Природничо-наукові відкриття і їх філософські узагальнення у Мілетській, піфагорійській, Елейській школах, Геракліта і плюралістів. Давньогрецька атомістика. Перша релятивізація знання у софістиці. Ідеї філософії науки Сократа. Платон як філософ науки. Специфіка походження знань і можливостей їх отримання. Аристотель як перший філософ-систематик наукових знань. Класифікація наук. Окремі різновиди теоретичних, практичних і творчих (поетичних) наук, науковий стиль мови. Особливості логіки та природознавства Аристотеля. Ідеї філософії науки доби Еллінізму. Філософія скептичної школи як рефлексія над античною наукою. Гносеологічна проблематика у зв'язку з появою юдаїзму, християнства та ісламу. Зміна ролі окремих наукових дисциплін як допоміжних засобів богоспівкування. Ідея синергії у православній аскетичі (Іоан Лівичник, Ісаак Сирін, Григорій Палама). Значення катафатичної і апофатичної теології як джерела логічних парадоксів (Діонісій Ареопагіт). Особливості асиміляції античної наукової і філософської спадщини носіями монотеїстичних релігій. Феномен західноєвропейської схоластики, його переваги та обмеженості. Значення аристотелізму як чинника поступального розвитку філософської думки. Тома Аквінський. Зародження британської та континентальної філософських традицій у контексті різних підходів проблематики філософії. Пізньосередньовічне емпіричне природознавство.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>Лук'янець В. Фундаментальна наука і науковий світогляд у перспективі ХХІ сторіччя .Філософська думка. 2006. № 3. С.3-25.</p> <p>Hindess B. Philosophy and methodology in the social sciences. Barry Hindess. – Harvester Press, 1977. P. 56-75.</p>	9	2
------------	---	---	---

2.2.	<p>Тема 2. Філософія науки доби Відродження і Нового часу. Зміст теми. Актуалізація соціально-гуманітарних дисциплін і філософії неоплатонізму як чинники кризи середньовічного світогляду. Зміна ролі природознавства як самодостатньої дисципліни. Активізм К. Салютатті, Л. Бруні, Л.Б. Альберті як наслідок осмислення здобутків науки та філософії Аристотеля. Неоплатонізм Миколи Кузанського як основа розвитку математики. Магічні та філософські основи природознавства як висновки з діалогу різноманітних релігійних традицій. Ідеї філософії науки Л. да Вінчі, Б. Телезіо, Парацельса у контексті розвитку емпіричного природознавства. Великі географічні відкриття. Наукова революція М. Коперника. Нова космологія Дж. Бруно і соціологія науки Т. Кампанелли як свідчення переходу до світогляду доби Нового часу. Наукові здобутки Дж. Кардано, Дж. Фракасторо, Г. Галілея, І. Кеплера і Т. Браге. Філософія Нового часу – джерело класичної науки. Зміна світосприйняття на основі осмислення відкриттів у природознавстві. Трансформація філософії як галузі знань. Класичний (лінійний) детермінізм. Зародження і розвиток класичного емпіризму (Ф. Бекон, П. Гассенді, Т. Гоббс, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Г'юм) і раціоналізму (Р. Декарт, Б. Спіноза). Оказіоналізм як спроба розв'язання психофізичної проблеми (Н. Мальбранш). Наукова і філософська спадщина Б. Паскаля і його перша спроба екзистенціалістського осмислення основ науки. Філософія науки Г. Ляйбніца і загальносвітоглядні висновки з неї. Фізичні, хімічні, біологічні, астрономічні математичні та інші відкриття у природознавстві Нового часу. І. Ньютон і оформлення першої – класичної (механістичної) наукової картини світу.</p>	9	2
			4

2.3.	<p>Тема 3. Узагальнення класичної філософії науки.</p> <p>Перша систематизація наукових і філософських знань у добу Просвітництва. Специфіка європейських традицій просвітницької філософії з огляду на її практичне застосування: політика (Франція), етика (Англія), розвиток особистої духовної культури (Німеччина). Особливості асиміляції просвітницьких ідей на теренах України. Ф. Прокопович як науковець, освітянин, філософ і державний діяч. Його вплив на модернізацію Російської імперії. Антисциєнтистська реакція романтизму. Здобутки фізики, хімії, біології, математики і суспільних наук як підстава майбутньої трансформації механістичної картини світу. Німецька думка середини XVIII – середини XIX ст. як вершина класичної філософії. І. Кант. Періодизація його філософської і наукової творчості. Докритичний період і його здобутки. «Коперніканський переворот» і перша деконструкція метафізики. Три «Критики» та їх контекст у колі основних питань філософії науки. Визначення підстав окремих галузей наук. Телеологія Канта. І.Г. Фіхте і його система знань. Проект «Науковчення» і споріднені праці. Філософсько-історична роль розвитку наукового пізнання. Призначення вченого. Ф.В.Й. Шеллінг – провідний натурфілософ серед німецьких класиків. Еволюція його поглядів. Здобутки критицизму, ранньої натурфілософії, трансцендентального ідеалізму, «філософії тотожності» Шеллінга. Здобутки українських шеллінгіанців: Д. Велланського і Й. Міхневича. Г.В.Ф. Гегель як систематик класичної філософської традиції. «Наука про досвід свідомості» («Феноменологія духа»), «Велика логіка» і «Енциклопедія філософських наук» як зразки діалектики. Здобутки та кризові моменти філософії науки Гегеля. Л. Фюєрбах як представник класичної та провісник посткласичної філософії. Особливості його антропології як основи філософії науки. Елементи провідних посткласичних ідей у філософії Фюєрбаха.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: у 2 т. Т. 2. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники. Перекл. з англ. О. Буценка. К. : Основи, 1994. 494 с.</p>	2
------	--	---

2.4.	<p>Тема 4. Посткласична філософія науки</p> <p>Криза класичної філософії та поява термодинамічної картини світу. Інші – економічні, політичні та культурні чинники появи позитивізму. Перший позитивізм (О. Конт, Дж.С. Міл, Г. Спенсер). Критерії науковості і ненауковості знання, класифікація наук. Асиміляція ідей першого позитивізму на теренах України. Російський нігілізм на природничо-науковому ґрунті. Трансформації позитивізму як відображення переходу до електродинамічної та квантово-релятивістичної картини світу. Другий позитивізм. Р. Авенаріус, Е. Мах. Питання суб'єкта пізнання, єдності пізнаваної дійсності та наукових дисциплін. Третій позитивізм і логічний аналіз мови. Б. Рассел, Л. Вітгенштайн, Віденський гурток і Львівсько-Варшавська школа. Принцип верифікації. Четвертий позитивізм як відповідь на парадокси принципу верифікації та появу некласичної науки. Версії четвертого позитивізму К. Поппера, Т. Куна, І. Лакатоса, П. Феєрабенда, С. Тулміна. Антисцієнтистська реакція «філософії життя»: С. К'єркегор, А. Шопенгавер, Ф. Ніцше. Наукові здобутки В. Дильтая, А. Бергсона, О. Шпенглера, Г. Зіммеля. Філософія науки прагматизму (Ч. Пірс, В. Джеймс, Дж. Дьюї). Прагматична версія наукової істини. Причини появи неокантіанства, його Баденська (Фрайбурзька): Г. Рікерт, В. Віндельбанд і Марбурзька (Г. Коген, П. Наторп) школи. Аксиологія науки. Феноменологія як джерело філософії науки. Основні ідеї Е. Гуссерля і його учнів. Асиміляція феноменологічної філософії в Україні. Герменевтика Г.Г. Гадамера як один з варіантів посткласичної філософії науки.</p>	10 10	2
2.5.	<p>Тема 5. Філософія науки доби постмодерну.</p> <p>Значення терміну «постмодерн». Особливості філософської ситуації корінного перегляду традиційних цінностей. Постмодерн і формування неокласичної науки. «Лінгвістичний поворот» у філософії ХХ ст. і переосмислення посткласичних ідей як джерела дискурсів постмодерну. Ф. де Соссюр, К. Леві-Строс і структуралізм. М. Фуко, Ж. Деріда, Ж. Дельоз, Ж. Лакан, Ж. Бодріяр та ін., особливості їх методологічних стратегій. Концепти ризому, хаосмосу, складки, симулякру. Деконструкція. Нелінійний детермінізм, відсутність ієрархії, логофобія і антиметафізичність постмодерну. Постмодерн і синергетика. Г. Хакен, І. Пригожин, І. Стенгерс. Відкриття у фізиці, астрономії, біології ХХ – початку ХХІ ст. як чинник корінного перегляду картини світу. Постановка питання про моральність науки. Феномен самоорганізації дійсності. Наукові, етичні та філософські проблеми у зв'язку з трансгуманізмом. Наука та ідентичність людини. Філософія науки українських мислителів ХХ – початку ХХІ ст. як продовження класичних традицій.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики. Пер. з фр. Андрій Репа. К.: Ніка-Центр, 2009. 232 с.</p> <p>Лук'янець В., Кравченко О., Озадовська Л. Світоглядні імплікації науки. К. : ПАПАПАН, 2004. 408 с.</p> <p>Попович М. Наука шукає надійних фортець. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали.. – Івано-</p>	10	2

	Франківськ, : Г.М. Кушнір 2018. С. 183–187.		
3.	Модуль III. Основні проблеми філософії науки		
3.1.	<p>Тема 1. Онтологія науки. Образ науки як філософська проблема. Натурфілософський, класичний, некласичний і сучасний образ науки. Натурфілософія як концептуалізація природи. Її верифіковані і неверифіковані елементи. Моделі світобудови доби Античності і Середніх віків. Натурфілософія як джерело наукових гіпотез. Взаємодія науки і натурфілософії. Підстави ілюзорної відсутності натурфілософської проблематики у сучасному природознавстві. Класичний образ науки як результат її секуляризації. Лінійний детермінізм і Ньютонівська картина світу на основі абсолютності простору і часу. Ідеї теплороду, флогістону, ефіру і трансформація їх з наукових на натурфілософські. Відкриття елементарних частинок і теорії відносності як провідні чинники формування некласичного образу науки. Особливості квантово-релятивістської картини світу. «Торжество релятивізму» як висновок з неї. Синергетика і формування сучасного образу науки. Відкриті питання щодо його ідентифікації і теоретизації.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Блумберг Г. Світ як книга. Переклад з німецької, передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. К.: Лібра, 2005. С. 491-538.</p>	9	2
3.2.	<p>Тема 2. Гносеологія науки. Епістемологія як філософська теорія наукового пізнання, її основні питання. Ототожнення гносеології та епістемології як приклад сцієнтистського редукаціонізму. Зміст понять «псевдонаука», «паранаука», «квазінаука», «антинаука», дискусії навколо них. Взаємодія форм наукового пізнання і їх розподіл між емпіричним і теоретичним рівнями. Структура сенсорної інформації, висловлювання про дійсність, факту, ідеї, гіпотези, проблеми, теорії, концепції, закону, парадигми, картини світу всіх рівнів. Емпірична, теоретична, проблематична моделі наукового пізнання. Розвиток наукового знання, його кумулятивістські і антикумулятивістські версії. Основні типи наукової раціональності: логіко-математична, природнича, інженерно-технічна, соціально-гуманітарна. Інтерналістський та екстерналістський підходи до розвитку наукового знання. Наукові революції, їх головні різновиди: локальні, регіональні, глобальні, особливості їх виникнення, змісту і розвитку. Наукова істина, її конкретні і абстрактні, абсолютні і відносні виміри. Зміст класичної, прагматичної, конвенціоналістської і когерентної версій наукової істини.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)] / Ірина Серафимівна Добронравова, Тетяна Миколаївна Білоус, Олена Вікторівна Комар. – К. : Логос, 2009. – 244 с. Кун Т. Структура наукових революцій / Томас Кун ; [пер. О. Васильєв] К. : Port-Royal, 2001. 226 с.</p>	9	2

3.3	<p>Тема 3. Методологія і логіка науки. Наявні класифікації методів науки: за рівнями знання і провідними дослідницькими процедурами. Філософські, загально- та конкретно-наукові методи. Методологічний проект як сучасний різновид методології науки. Філософські основи авторитетних методологічних проектів ХХ ст.: неокантіанський критицизм, феноменологічний, герменевтичний проект. Верифікація і фальсифікаціонізм як методологічні проекти. Методологічні програми гуманітаризації соціального знання: культурцентризм, аксіологізація, діалогізм. Структуралізм та провідні версії постструктуралізму як альтернатива гуманітаризації і прагнення повернути гуманітарному знанню статус науковості. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії (Л. Вітгенштейн, Б. Рассел, Дж. Мур, В. Куайн, Г. Патнем та інші). Рефлексія методології гуманітарних наук. Шизоаналіз, структурний психоаналіз, феноменологічна герменевтика. Синергетика як методологічний проект, дискусії про його універсальність. Методологічний зсув від відкриття законів суспільства до «виробництва соціального», його «конструювання» і «генеалогії».</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Копнін П. Логікануки чи наука логіки? / Павло Копнін // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ : Г.М.Кушнір, 2018. С.47–50. Hindess V. Philosophy and methodology in the social sciences / Barry Hindess. - Harvester Press, 1977. – 258 p.</p>	9	2
3.4.	<p>Тема 4. Аксіологія і етика науки. Цінності та їх класифікації. Цінність, норматив, максима, імператив. Парадокси позаморальності класичної науки. Етика як філософська дисципліна, її провідні категорії. Етичний абсолютизм і релятивізм у їх кореляції з метафізичними аналогами. Наука як цінність, благо і джерело цінностей та благ. Морально-етичні складові неокласичної і неокласичної науки. Основні етичні кодекси вчених. Г. Сельє, Р. Мертон, Б. Бабер та ін. про цінності науковця. Академічна доброчесність та її аспекти. Питання моральної відповідальності вченого і винахідника. Деонтологія, екологічна етика і їх сучасні проблеми. Аксіологічні і етичні виміри досягнень сучасної науки і техніки. Морально-етичні аспекти глобальних проблем і можливі шляхи їх вирішення.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття / Жак Еллюль // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. – С.228-236. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Ганс Йонас. Пер. з нім. – К.: Лібра, 2001. – С. 206-341.</p>	9	2
3.5.	<p>Тема 5. Загальна соціологія науки. Особливості функціонування науки як форми суспільної свідомості, ідеології та соціальної інституції. Спільнота вчених як суб'єкт науки.</p>	9	2

	<p>Особливості існування загалу вчених після університетської реформи 1800 р. у Берліні. Формальні і неформальні наукові спільноти. Інфраструктура науки. Науково-дослідні установи і їх різновиди. Наука у навчальних закладах різних рівнів. Проблеми соціалізації науковця та популяризації наукових знань. Регулювання діяльності окремих учених і наукових спільнот, його різновиди. Співвідношення юридичних і моральних норм діяльності окремих науковців і наукових спільнот. Офіційні і неофіційні, позитивні і негативні, активні і пасивні санкції як засоби керування науковою діяльністю і її виконавцями.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації : посібн. з філос. дисц. / Отфрід Гьофе. – К. : ППС, 2007. – 436 с. Кайку М. Фізика майбутнього. Як наука вплине на долю людства і змінить наше повсякденне життя в ХХІ столітті / Мічіо Кайку / Пер. з англ. – Львів: Літопис, 2013. – 433 с.</p>		
3.6.	<p>Тема 6. Праксеологія науки. Загальна структура практики: суб'єкт, об'єкт, мета, результат, засоби. Особливості практичної діяльності у науці. Теоретичний і практичний розум, їх будова і особливості функціонування. Типи вчених за особистими якостями. Риси особистості «ідеального вченого». Технічний інструментарій науки. Послідовність виконання наукового дослідження, його теоретичне, інформаційне і технічне забезпечення. Особливості збору емпіричних даних у різнопрофільних галузях науки. Проблеми вибору адекватної методології, верифікації і фальсифікації знань у різних галузях науки. Небезпеки абсолютизації практичної діяльності у науці і нехтування нею.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини / Льюїс Мемфорд // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. – С. 236–239.</p>	10	2

4.2. Плани семінарських, практичних, лабораторних занять

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

Семінарське заняття на тему: «Вступ до філософії науки» (2 год.)

План:

1. Значення терміну «наука».
2. Форми наукового знання.
3. Головні види пізнання.
4. Предмет, проблематика і структура філософії науки.

Література:

Основна:

1. Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)] . К. : Логос, 2009. 244 с.
  2. Zelenkov A. Philosophy and Methodology of Science. Minsk : BSU, 2011. P. 5-27.
- Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Особливості науки як галузі знання, діяльності і соціальної інституції.
2. Підстави класифікації форм і різновидів наукового знання.
3. Пізнавальні складові історичних форм світогляду.
4. Зміст основних питань філософії науки.

Література: [2, 4, 10, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 66].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 4 бали;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 2 бал;

за самостійну роботу – максимум – 2 бали.

Семінарське заняття на тему: «Історичні форми науки» (2 год.)

План:

1. Періодизація історії науки. Особливості стародавньої науки.
2. Характерні риси науки доби Середніх віків.
3. Становлення і розвиток класичної науки.
4. Передумови виникнення некласичної науки.
5. Своєрідність сучасного періоду історії науки.

Література:

Основна:

1. Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)] . К. : Логос, 2009. 244 с.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Межі історичних періодів науки.
2. Здобутки природознавства у країнах Стародавнього Сходу.
3. Пізньоантична класифікація наук.
4. Основні риси некласичного і неонекласичного наукового світогляду.
5. Співвідношення історії науки і філософії.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 57, 59, 61, 66].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 4 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 2 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

Змістовий модуль 2. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

Семінарське заняття на тему:

«Стародавня і середньовічна філософія науки» (2 год.)

План:

1. Ідеї філософії науки досократиків.
2. Ідеї філософії науки Сократа і Платона.
3. Філософія науки Аристотеля.
4. Філософія науки доби Еллінізму.
5. Особливості ідей філософії науки доби Середніх віків.

Література:

Основна:

1. Аристотель Метафізика. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С. 26-30.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Перша раціоналізація знання в добу Античності.
2. Абсолютизм і релятивізм ідей філософії науки софістів, Сократа і Платона.
3. Сутність систематизації наукових знань Аристотелем.
4. Елліністична філософія науки. Феномен скептицизму.
5. Проблеми філософського осмислення науки доби Середніх віків.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 66].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 5 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

Семінарське заняття на тему:

«Становлення і розвиток класичної філософії науки» (2 год.)

План:

1. Античні і середньовічні джерела філософії науки доби Відродження.
2. Особливості натурфілософії та природознавства доби Відродження.
3. Ідеї філософії науки доби Відродження. Перша наукова революція.
4. Емпірична та раціоналістична лінія філософії науки Нового часу.
5. Формування першої наукової картини світу.

Література:

Основна:

1. Г'юм Д. Трактат про людську природу. Пер. з англ. К.: Всесвіт, 2003. 552 с.
2. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках. К.: Тандем, 2001. 104 с.
3. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2 Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С. 50–77.
4. Паскаль Б. Думки. Пер. з фр. А. Перепаді, О. Хоми. К.: Дух і літера, 2009. 704 с.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Античні і середньовічні джерела філософії науки доби Відродження.

2. Особливості натурфілософії та природознавства доби Відродження.
3. Світоглядні зміни на межі Відродження і Нового часу.
4. Здобутки науки доби Нового часу.
5. Зміст канонів класичної науковості.

Література: [2, 4, 13, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 66].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 5 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

**Семінарське заняття на тему:
«Систематизація класичної філософії науки» (2 год.)**

План:

1. Філософія науки І. Канта: докритичний та критичний її періоди.
2. І. Фіхте про світоглядну роль науки та призначення вченого.
3. Філософія науки і природи Ф.В.Й. Шеллінга.
4. Діалектичний проект філософії науки Г.В.Ф. Гегеля.
5. Л. Фюрбах як філософ науки.

Література:

Основна:

1. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С. 77–89.
2. Кант І. Критика чистого розуму. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. К.: Юніверс, 2000. 504 с. Парад. тит. арк. нім. (Філософська думка).
3. Прокопович Ф. Натурфілософія, або Фізика. Пер. з латинської. Філософські твори: у 3 т. Т. 2. Ред. колегія: В.І. Шинкарук (голова), В.Є. Євдокименко, В.М. Нічик. К.: Наукова думка, 1978. С. 115-501.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Особливості філософії науки доби Просвітництва.
2. Осмислення здобутків природознавства представниками німецької класичної філософії.
3. Концепція науки і філософії І. Фіхте.
4. Еволюція ідей філософії науки Ф.В.Й. Шеллінга і його учнів.
5. Підсумки філософії науки класичної доби.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 66].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 7 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

**Семінарське заняття на тему:
«Формування некласичної філософії науки» (2 год.)**

План:

1. Джерела, виникнення та історичний шлях позитивізму.
2. Антисциєнтистська реакція XIX ст. як відповідь на кризу класичної науки.
3. Філософія науки у неокантіанстві та феноменології XIX – XX ст.
4. Філософія науки у прагматизмі.
5. Філософія науки у герменевтиці XIX – XX ст.

Література:

Основна:

1. Бергсон А. Творча еволюція: пер. з фр. О. Осадчука. К.: Видавництво Олега Жупанського, 2010. 316 с.
  2. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження. К.: Основи, 1995. 311 с.
- Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Наукові, філософські, політичні та економічні чинники виникнення і розвитку позитивізму.
2. «Філософія життя»: між несприйняттям і розвитком науки.
3. Класифікації наук доби посткласики.
4. Позитивізм в українській філософській думці ХІХ – початку ХХ ст.
5. Підсумки філософії науки доби посткласики.

Література: [3-6, 11, 14, 17-21, 25, 26, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 58-61, 66].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 7 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

**Семінарське заняття на тему:
«Філософія неонекласичної науки» (2 год.)**

План:

1. Джерела філософських дискурсів постмодерну.
2. Головні ознаки світогляду доби постмодерну та формування неонекласичної науки.
3. Нова модель дійсності та синергетика як адекватна стратегія її освоєння.
4. Здобутки науки ХХ – початку ХХІ ст. і їх філософське осмислення.
5. Проблеми ідентифікації сучасної науки.

Література:

Основна:

1. Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики. Пер. з фр. Андрій Репа. К.: Ніка-Центр, 2009. 232 с.
2. Бодрійяр Ж. Симуляція і симулякри . Пер. з фр. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
3. Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)]. К. : Логос, 2009. 244 с.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Головні ознаки світогляду доби постмодерну.
2. «Лінгвістичний поворот» у філософії філософських дискурсів постмодерну.
3. Філософські аспекти основних ознак неонекласичної науки.
4. Основні положення синергетики.
5. Головні здобутки науки ХХ – початку ХХІ ст.

Література: [1, 2, 4, 5, 9, 14, 17-19, 21, 26, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 66].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 7 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум –1 бал.

**Семінарське заняття на тему:
«Наука як форма буття» (2 год.)**

План:

1. Провідні шляхи філософського осмислення науки.
2. Образ науки і головні його різновиди.
3. Форми взаємодії філософії і науки.
4. Механізми і зміст трансформацій наукової картини світу.
5. Сучасний образ науки як відкрита філософська проблема.

Література:

Основна:

1. Блюмберг Г. Світ як книга Переклад з німецької, передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. К.: Лібра, 2005. С. 491-538.
2. Гокінг С. Коротка історія часу. Від Великого вибуху до чорних дір. К.: КІС, 2015. 201 с.
3. Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)]. К. : Логос, 2009. 244 с.
4. Мамардашвили М.К. Наука и культура. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С.114–133.
5. Попович М. Наука шукає надійних фортець. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір 2018. С. 183–187.
6. Strawson P.F. Analysis and Metaphysics: An Introduction to Philosophy. Oxford: Oxford University Press, 1992. 142 p.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Порівняльний аналіз лінійного і нелінійного детермінізму.
2. Кантівський і контівський підходи до філософського осмислення науки.
3. Зміст головних концепцій співвідношення філософії і науки.
4. Філософська проблематика окремих наукових дисциплін.
5. Проблема теоретизації сучасної науки.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-54, 59, 61, 68].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 5 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

**Семінарське заняття на тему:
«Теорія наукового пізнання» (2 год.)**

План:

1. Наукова раціональність та її основні різновиди.
2. Критерії науковості знання. Головні альтернативи науки.
3. Рівні наукового знання, їх специфіка, співвідношення і взаємодія.
4. Основні моделі процесу наукового пізнання і розвитку науки.
5. Наукова істина та її провідні версії.

Література:

Основна:

1. Возняк Т. Що є істина? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С.197–202.

2. Добронравова І.С. Постнекласичне знання як процес – Київська філософська школа надає засоби розуміння. Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації. К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. С. 161-172.
3. Патнем Г. Розум, істина і історія. К. : Видавничий дім «Альтернатива», 2003. 232 с.
4. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання: Монографія. Львів: Вид-во Державного ун-ту «Львівська політехніка», 2000. 296 с.
5. Пікашова Т., Шашкова Л. Що є знання? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 39–47.
Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Характерні ознаки різновидів наукової раціональності.
2. Зміст понять «псевдонаука», «квазінаука», «антинаука», «паранаука».
3. Суттєві ознаки емпіричного і теоретичного рівнів наукового пізнання.
4. Зміст класичної, прагматичної, конвенціоналістської та когерентної версій наукової істини.
5. Сутність кумулятивізму і антикумулятивізму та інтерналістського і екстерналістського підходів до вивчення розвитку науки.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 67, 68].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 5 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

Семінарське заняття на тему: «Особливості наукової методології» (2 год.)

План:

1. Сутність наукового методу. Класифікації методів.
2. Класичні наукові та філософські методології.
3. Методологічні проекти доби посткласики.
4. Методологічні проекти доби постмодерну.
5. Синергетика як методологічний проект.

Література:

Основна:

1. Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т.1. Пер. з нім. О. Мокровольський. К.: Юніверс, 2001. 459 с.
2. Копнін П. Логіка науки чи наука логіки?. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С.47–50.
3. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. Зоя Борисюк. К.: Основи, 1997. 387 с.
4. Поппер К. Злиденність історизму. Пер. з англ. К.: Абрис, 1994. 192 с.
5. Hindess V. Philosophy and methodology in the social sciences. N.Y.: Harvester Press, 1977. 258 p.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Головні ознаки філософських, загально- і конкретно-наукових методів.
2. Ступінь актуальності класичної наукової та філософської методології.
3. Приклади посткласичних методологічних проектів у різних галузях науки.
4. Приклади постмодерністських методологічних проектів у різних галузях науки.
5. Можливості і межі синергетики як методологічного проекту.

Література: [2, 4, 6-8, 14, 17-19, 21, 26, 28, 29, 31, 33-43, 45-53, 55, 56, 59, 61, 62, 63, 65, 68].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 5 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

**Семінарське заняття на тему:
«Наука у ціннісних і етичних вимірах» (2 год.)**

План:

1. Основи аксіології і етики.
2. Головні ціннісні і етичні аспекти науки.
3. Позаморальність класичної науки як філософська проблема.
4. Основні морально-етичні проблеми сучасної науки.
5. Аксіологічні і етичні засоби можливих вирішень глобальних проблем.

Література:

Основна:

1. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Пер. з нім. К.: Лібра, 2001. С. 206-341.
2. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С. 218–228.
3. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С.301–310.
4. Маер-Абіх К.М. Повстання на захист природи. Від довкілля до спільносвіту. Переклад з нім., післямова, примітки Анатолія Єрмоленка. К. : Лібра, 2004. С. 11-169.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Зміст основних категорій аксіології і етики.
2. Наука як благо і цінність.
3. Підстави необхідності етизації науки.
4. Зміст деонтології та екологічної етики.
5. Філософія науки як засіб вирішення глобальних проблем.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 68].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 5 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

**Семінарське заняття на тему:
«Наука як соціальна інституція» (2 год.)**

План:

1. Суспільна значимість науки.
2. Спільнота вчених як суб'єкт науки.
3. Інфраструктура науки.
4. Проблеми функціонування науки як соціальної інституції.
5. Суспільне регулювання діяльності окремих учених і наукових спільнот, його різновиди і засоби.

Література:

Основна:

1. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації : посібн. з філос. дисц. К. : ППС, 2007. 436 с.
2. Кайку М. Фізика майбутнього. Як наука вплине на долю людства і змінить наше повсякденне життя в ХХІ столітті. Пер. з англ. Львів: Літопис, 2013. 433 с.
3. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 218–228.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Головні суспільні завдання науки.
2. Види формальних і неформальних наукових спільнот.
3. Основні види науково-дослідних установ.
4. Колізії соціалізації і автономії науки.
5. Зміст поняття «санкція» як регулятиву наукової діяльності.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 23, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 68].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 5 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

Семінарське заняття на тему: «Наука як різновид діяльності» (2 год.)

План:

1. Основи праксеології. Загальна структура практики.
2. Суб'єкт наукової діяльності, його основні риси.
3. Технічний інструментарій науки.
4. Послідовність виконання конкретних досліджень. Верифікація і фальсифікація знання.
5. Небезпеки абсолютизації практичної діяльності у науці та нехтування нею.

Література:

Основна:

1. Елльюль Ж. Техніка, або виклик століття. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С.228-236.
2. Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини . Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С. 236–239.

Допоміжна: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

Самостійна робота:

1. Особливості елементів структури практики у науці.
2. Типи вчених за особистими якостями.
3. Особливості засобів діяльності у різних галузях науки.
4. Зміст процедур верифікації і фальсифікації знань.
5. Проблема оптимального вибору різновидів діяльності вченого.

Література: [2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 33-38, 41-43, 45-53, 55, 59, 61, 68].

Критерії оцінювання:

доповідь – максимум 7 балів;

доповнення /проблемні запитання – максимум – 1 бал;

за самостійну роботу – максимум – 1 бал.

4.3. Організація самостійної роботи студентів

№ п/п	Назва теми самостійної роботи	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Загальна характеристика філософії науки	10
	Тема 1. Головні сутнісні виміри науки.	5
1.	Особливості науки як галузі знання, діяльності і соціальної інституції.	1
2.	Підстави класифікації форм і різновидів наукового знання.	1
3.	Пізнавальні складові історичних форм світогляду.	1
4.	Зміст основних питань філософії науки.	4
	Тема 2. Історичні форми науки	5
5.	Межі історичних періодів науки.	1
6.	Здобутки природознавства у країнах Стародавнього Сходу.	1
7.	Пізньюантична класифікація наук.	1
8.	Основні риси некласичного і неонекласичного наукового світогляду.	1
9.	Співвідношення історії науки і філософії.	1
	Змістовий модуль 2. Історія філософії науки	28
	Тема 1. Стародавня і середньовічна філософія науки	5
10.	Перша раціоналізація знання в добу Античності.	1
11.	Абсолютизм і релятивізм ідей філософії науки софістів, Сократа і Платона.	1
12.	Сутність систематизації наукових знань Аристотелем.	1
13.	Елліністична філософія науки. Феномен скептицизму.	1
14.	Проблеми філософського осмислення науки доби Середніх віків.	1
	Тема 2. Філософія науки доби Відродження і Нового часу	5
15.	Античні і середньовічні джерела філософії науки доби Відродження.	1
16.	Ідеї філософії науки доби Відродження. Перша наукова революція.	1
17.	Світоглядні зміни на межі Відродження і Нового часу.	1
18.	Здобутки науки доби Нового часу.	1
19.	Зміст канонів класичної науковості.	1
	Тема 3. Узагальнення класичної філософії науки	6

20.	Особливості філософії науки доби Просвітництва.	1
21.	Осмислення здобутків природознавства представниками німецької класичної філософії.	2
22.	Концепція науки і філософії І. Фіхте.	1
23.	Еволюція ідей філософії науки Ф.В.Й. Шеллінга і його учнів.	1
24.	Підсумки філософії науки класичної доби.	1
	Тема 4. Філософія науки доби посткласики	6
25.	Наукові, філософські, політичні та економічні чинники виникнення і розвитку позитивізму.	1
26.	«Філософія життя»: між несприйняттям і розвитком науки.	1
27.	Класифікації наук доби посткласики.	1
28.	Позитивізм в українській філософській думці ХІХ – початку ХХ ст.	1
29.	Підсумки філософії науки доби посткласики.	2
	Тема 5. Філософія науки доби постмодерну	6
30.	Головні ознаки світогляду доби постмодерну.	2
31.	«Лінгвістичний поворот» у філософії філософських дискурсів постмодерну.	1
32.	Філософські аспекти основних ознак неонекласичної науки.	1
33.	Основні положення синергетики.	1
34.	Головні здобутки науки ХХ – початку ХХІ ст.	1
	Змістовий модуль 3. Основні проблеми філософії науки	31
	Тема 1. Онтологія науки	5
35.	Порівняльний аналіз лінійного і нелінійного детермінізму.	1
36.	Кантівський і контівський підходи до філософського осмислення науки.	1
37.	Зміст головних концепцій співвідношення філософії і науки.	1
38.	Філософська проблематика окремих наукових дисциплін.	1
39.	Проблема теоретизації сучасної науки.	1
	Тема 2. Гносеологія науки	5
40.	Характерні ознаки різновидів наукової раціональності.	1
41.	Зміст понять «псевдонаука», «квазінаука», «антинаука», «паранаука».	1
42.	Суттєві ознаки емпіричного і теоретичного рівнів наукового пізнання.	1
43.	Зміст класичної, прагматичної, конвенціоналістської та когерентної версій наукової істини.	1
44.	Сутність кумулятивізму і антикумулятивізму та інтерналістського і екстерналістського підходів до вивчення розвитку науки.	1
	Тема 3. Методологія і логіка науки	5
45.	Головні ознаки філософських, загально- і конкретно-наукових методів.	1
46.	Ступінь актуальності класичної наукової та філософської методології.	1
47.	Приклади посткласичних методологічних проектів у різних	1

	галузях науки.	
48.	Приклади постмодерністських методологічних проєктів у різних галузях науки.	1
49.	Можливості і межі синергетики як методологічного проєкту.	1
	Тема 4. Аксіологія і етика науки	5
50.	Зміст основних категорій аксіології і етики.	1
51.	Наука як благо і цінність.	1
52.	Підстави необхідності етизації науки.	1
53.	Зміст деонтології та екологічної етики.	1
54.	Філософія науки як засіб вирішення екологічних проблем.	1
	Тема 5. Загальна соціологія науки	5
55.	Головні суспільні завдання науки.	1
56.	Види формальних і неформальних наукових спільнот.	1
57.	Основні види науково-дослідних установ.	1
58.	Колізії соціалізації і автономії науки.	1
59.	Зміст поняття «санкція» як регулятиву наукової діяльності.	1
	Тема 6. Праксеологія науки	6
60.	Особливості елементів структури практики у науці.	2
61.	Типи вчених за особистими якостями.	1
62.	Особливості засобів діяльності у різних галузях науки.	1
63.	Зміст процедур верифікації і фальсифікації знань.	1
64.	Проблема оптимального вибору різновидів діяльності вченого.	1

Самостійна робота може бути виконані у формі:

- порівняльної таблиці;
- схеми-конспекту;
- мультимедійної презентації;

Інформаційні джерела для виконання самостійної роботи:

[2, 4, 14, 17-19, 21, 29, 32-35, 37, 38, 41-53, 55, 59, 61, 66-68].

V. Контроль якості знань аспірантів

Оцінювання відбувається за такими формами контролю:

Вхідний контроль, поточний контроль, іспит.

5.1. Форми і методи поточного контролю

Вхідний контроль проходить в усній формі відкритих запитань.

Контроль під час аудиторних занять, основними видами якого є усне опитування теоретичного матеріалу, письмове виконання практичних завдань. Усна відповідь – до 6 балів; доповнення, проблемне запитання – до 2 балів, виконання завдання самостійної роботи – до 5 балів.

Контроль самостійної (індивідуальної роботи) аспірантів, основними видами якого є оцінювання підготовки до семінарських занять, опрацювання додаткових джерел інформації, виконання самостійної роботи.

Поточний контроль:

Усна відповідь – до 6 балів

Самостійна робота – до 5 балів

Доповнення/проблемне запитання – до 1 балів

5.2. Критерії оцінювання знань студентів

Навчальна дисципліна «Філософія й методологія науки» оцінюється за модульно-рейтинговою системою, яка складається з 3 модулів у році.

1 модуль проводиться на 3 тижні семестру.

2 модуль проводиться на 8 тижні семестру.

3 модуль проводиться на 16 тижні семестру.

Приклад розподілу балів, які отримують студенти (для іспиту)

V. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Приклад розподілу балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання																	Іспит	Сума
Змістовий модуль № 1			Змістовий модуль № 2							Змістовий модуль № 3								
Т	Т	М	Т	Т	Т	Т	Т	М	Т	Т	Т	Т	Т	Т	М	100		
1	2	І	1	2	3	4	5	ІІ	1	2	3	4	5	6	ІІ			
8	7	15	7	7	9	9	9	41	7	7	7	7	7	9	44	100	100	

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

національна шкала	« 5 » відмінно	« 4 » добре		« 3 » задовільно		« 2 » незадовільно	« 2 » незадовільно
шкала університету	90-100	80-89	70-79	65-69	60-64	35-59	0-34
шкала ECTS	A	B	C	D	E	FX	X
						з можливістю повторного складання	з обов'язковим повторним курсом

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Арістотель Метафізика. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 26-30.

2. Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики. Пер. з фр. Андрій Репа. К.: Ніка-Центр, 2009. 232 с.

3. Бергсон А. Творча еволюція: пер. з фр. О. Осадчука. К.: Видавництво Олега Жупанського, 2010. 316 с.

4. Блумберг Г. Світ як книга. Переклад з німецької, передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. К.: Лібра, 2005. С. 491-538.

5. Бодрійяр Ж. Симуляція і симулякри. Пер. з фр. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.

6. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження. К.: Основи, 1995. 311 с.

7. Возняк Т. Що є істина? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С.197–202.

28. Гокінг С. Коротка історія часу. Від Великого вибуху до чорних дір / Стивен

Гокінг. – К.: КІС, 2015. – 201 с.

29. Гудінг Д., Леннокс Дж. Людина та її світогляд: для чого ми живемо, і яке наше місце в світі / Девід Гудінг, Джон Леннокс / Груповий перекл. з рос. зі звіркою з англ. оригіналом під заг. ред. М.А. Жукалюка. Т. 1. – К.: УБТ, 2007. – 416 с.

30. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації: посібн. з філос. дисц. / Отфрід Гьофе. – К.: ППС, 2007. – 436 с.

31. Г'юм Д. Трактат про людську природу / Девід Г'юм. Пер. з англ. – К.: Всесвіт, 2003. – 552 с.

32. Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т.1. / Г.Г. Гадамер / Пер. з нім. О. Мокровольський. – К.: Юніверс, 2001. – 459 с.

33. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках / Рене Декарт. – К.: Тандем, 2001. – 104 с.

34. Дельоз Ж., Гваттарі Ф. Капіталізм і шизофренія: Анти-Едіп / Жіль Дельоз, Фелікс Гваттарі / Пер. з фр. О. Шевченка. – К.: Карме-Сінто, 1996. – 384 с.

35. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня західна філософія науки. Підручник / Ірина Серафимівна Добронравова, Тетяна Миколаївна Білоус, Олена Вікторівна Комар. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2008. – 216 с.

36. Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)] / Ірина Серафимівна Добронравова, Тетяна Миколаївна Білоус, Олена Вікторівна Комар. – К.: Логос, 2009. – 244 с.

37. Добронравова І.С. Постнекласичне знання як процес – Київська філософська школа надає засоби розуміння. / Ірина Серафимівна Добронравова // Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. – С. 161-172.

38. Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття / Жак Еллюль // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. – С.228-236.

39. Заїченко Г. Постмодернізм: ключові ідеї Л.Вітгенштайна і Ж. Дерріда / Георгій Заїченко // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. – С. 202–211.

40. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Ганс Йонас. Пер. з нім. – К.: Лібра, 2001. – С. 206-341.

41. Кайку М. Фізика майбутнього. Як наука вплине на долю людства і змінить наше повсякденне життя в ХХІ столітті / Мічіо Кайку / Пер. з англ. – Львів: Літопис, 2013. – 433 с.

42. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку / Петер Козловський // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С. 218–228.

43. Копнін П. Логіка науки чи наука логіки? / Павло Копнін // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. С.47–50.

44. Кримський С. Зміст та функції природничо-наукової картини світу / Сергій Кримський // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір, 2018. – С.211–218.

45. Кун Т. Структура наукових революцій / Томас Кун; [пер. О. Васильєв] К.: Port-Royal, 2001. 226 с.

46. Леві-Строс К. Структурна антропологія / Клод Леві-Строс. Пер. з фр. Зоя Борисюк. – К.: Основи, 1997. – 387 с.

47. Мамардашвили М.К. Наука и культура / Мераб Константинович Мамардашвили

// Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. – С.114–133.

48. Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини / Льюїс Мемфорд // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. – С. 236–239.

49. Паскаль Б. Думки / Блез Паскаль. Пер. з фр. А. Перепаді, О. Хоми. – К. : Дух і літера, 2009. – 704 с.

50. Патнем Г. Розум, істина і історія / Гіларі Патнем. – К. : Видавничий дім

51. «Альтернатива», 2003. – 232 с.

52. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання: Монографія / Віктор Петрушенко. – Львів: Вид-во Державного ун-ту «Львівська політехніка», 2000. – 296 с.

53. Пікашова Т., Шашкова Л. Що є знання? / Тетяна Пікашова, Людмила Шашкова // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 39–47.

54. Платон Держава / Платон // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. – С. 7–26.

55. Платон. Менон / Платон // Сочинения: в 4 т. Т. 1 / Общ. ред. А.Ф. Лосева и др.; авт. вступ. ст. А.Ф. Лосев, примеч. А.А. Тахо-Годи. – М. : Мысль, 1990. – С. 575-612. – (Филос. наследие).

56. Попович М. Наука шукає надійних фортець / Мирослав Попович // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина

57. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ, : Г.М. Кушнір 2018. – С. 183–187.

58. Попович М. Прийняття істини як розуміння: аналіз і синтез / Мирослав Попович // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 192–197.

59. Попович М. Прийняття істини / Мирослав Попович // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 187–192.

60. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / Карл Поппер: у 2 т. Т. 1. У полоні Платонових чарів / Перекл. з англ. О. Коваленка. – К. : Основи, 1994. – 444 с.

61. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / Карл Поппер: у 2 т. Т. 2. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники / Перекл. з англ. О. Буценка. – К. : Основи, 1994. – 494 с.

62. Прокопович Ф. Натурфілософія, або Фізика / Феофан Прокопович / Пер. з латинської // Філософські твори: у 3 т. Т. 2. Ред. колегія: В.І. Шинкарук (голова), В.Є. Євдокименко, В.М. Нічик. – К. : Наукова думка, 1978. – С. 115-501.

63. Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами / Іван Франко // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 290-301.

135. Фуко М. Археологія знання / Мішель Фуко / Пер. з фр. В. Шовкуна. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. – 326 с.

64. Шинкарук В. Діалектика: традиційний і нові підходи / Володимир Шинкарук // Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. – Івано-Франківськ : Г.М. Кушнір, 2018. С. 175-183.

65. Gödel K. O Formally Undecidable Propositions Of Principia Mathematica And

Related Systems. / Kurt Gödel. – New York : Dover Publications, Inc, 1992. – 72 p.

66. Hindess B. Philosophy and methodology in the social sciences / Barry Hindess. - Harvester Press, 1977. – 258 p.

67. Faye J. Rethinking Science: A Philosophical Introduction to the Unity of Science / Jan Faye. – Farnham : Ashgate Publishing, 2002. – 219 p.

68. Fodor J. Concepts. Where Cognitive Science Went Wrong / Jerry A. Fodor. – Oxford : Clarendon Press, 1998. – 176 p.

69. Frank Ph. Modern Science and Its Philosophy. / Philipp Frank. – New York : Collier Books, 1961. – 316 p.

70. Putnam H. Realism with a Human Face / Hilary Putnam. – Cambridge, Massachusetts; London : Harvard University Press, 1992. – 347 p.

71. Nagel E. The Structure of Science: Problems in the Logic of Scientific Explanation.

72. / Ernest Nagel. – Indianapolis : Hackett Publishing, 1979. – 618 p.

73. Strawson P.F. Analysis and Metaphysics: An Introduction to Philosophy / Peter Strawson. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 142 p.

74. Quine W. From a Logical Point of View. 9 Logico-Philosophical Essays. / Willard Van Orman Quine. – New York : Harper & Row, Publishers, 1963. – 186 p.

75. Zelenkov A. Philosophy and Methodology of Science / Ed. by A. Zelenkov. – Minsk: BSU, 2011. – 479 p.

Додаткові:

1. Білецький І.П. Філософія науки [Навч. посіб.] / Ігор Павлович Білецький, Олег Миколайович Кузь, Валентин Федорович Чешко. – Х. : ХНЕУ, 2005. – 128 с.

2. Лактіонова А.В. Найменування, значення, об'єкти світу у «Філософських дослідженнях» Людвіга Вітгенштайна / Анна Валеріївна Лактіонова // Sententiae наукові праці спілки дослідників модерної філософії (Паскалівського т-ва) / [голов. ред. О. Хома]. – Вінниця : ВНТУ, 2000 – Вип. XXV (№ 2/2011). 2011. – С. 133-140.

3. Лук'янець В., Кравченко О., Озадовська Л. Світоглядні імплікації науки / Валентин Лук'янець, Олександр Кравченко, Людмила Озадовська та ін. – К. : ПАПААН, 2004. – 408 с.

4. Максюта М.Є. Філософія науки [Навч. посіб. для підгот. магістрів в агр. Вищих навч. закл. III-IV рівнів акредитації за усіма напрямками підгот.] / Микола Єгорович Максюта. – К. : Урожай, 2004. – 418 с.

5. Самардак М.М. Філософія науки: напрями, теми, концепції. Навчальний посібник / Мар'ян Михайлович Самардак. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2011. – 204 с.

6. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки: [Підручник для студ. вищих навч. закл.]. / Едуард Павлович Семенюк, Володимир Петрович Мельник. – Львів : Світ, 2006. – 152 с.

7. Філософія науки / Сторожук С.В., Гоян І.М., Матвієнко І.С., Данилова Т.В. – Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2017. – 588 с.

8. Філософія науки [Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів] / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т» / В.М. Пронський, С.М. Комунаров (уклад.). К., 1997. 200с.

9. Філософія науки та інноваційного розвитку / Чекаль Л.А., Горбатюк Т.В., Сторожук С. та ін. – К.: Міленім, 2017. – 782 с.

10. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посібн. / Віктор Петрович Андрущенко, Григорій Іванович Волинка, Наталія Григорівна Мозгова та ін. за ред. Г.І. Волинка – К.: Каравела, 2011. – 368 с.

11. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: Навч. посібн. / Віктор Петрович Андрущенко, Григорій Іванович Волинка, Наталія Григорівна Мозгова та ін. за ред. Г.І. Волинка – К.: Каравела, 2010. – 464 с.

12. Фірсова Л.В. Філософія науки [Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / Людмила Володимирівна Фірсова, Ігор Петрович Черних, Ярослав Михайлович Білик ; Л.В. Фірсова (ред.). – Харків : ППВ «Нове слово», 2003. – 335 с.

13. Baker G. Wittgenstein on Metaphysical. Everyday Use / Gordon Baker // The Philosophy Quarterly. – 2002. – Vol. 52, № 208. – P. 298 – 302.

14. Kourany J. Scientific Knowledge: Basic Issues in the Philosophy of Science. / Janet A. Kourany. – Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1998. – 440 p.
15. Kozlova M.S. Methods of language analysis in the late Wittgenstein's concept / Maria Kozlova // *Философские идеи Людвиг Витгенштейна* / [сборник статей / ответственный редактор М.С.Козлова]. – М.: ИФРАН, 1996. – С. 154 – 157.
16. Nola R., Sankey H. After Popper, Kuhn and Feyerabend: Recent Issues in Theories of Scientific Method. / Robert Nola, Howard Sankey. – Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 2000. – 252 p.
17. Notturmo M. On Popper. / Mark Amadeus Notturmo. – Belmont : Thomson/Wadsworth, 2003. – 99 p.
18. Oldroyd D. The Arch of Knowledge: An Introductory Study of the History of the Philosophy and Methodology of Science / David Roger Oldroyd. – New York – London : Routledge Kegan & Paul, 1986. – 432 p.
19. Pears David, Wittgenstein / David Pears. – Waukegan : Fontana Press, 1985. – 210 p.
20. Smart J. Between science and philosophy: an introduction to the philosophy of science. / John Jamieson Carswell Smart. – New York : Random House, 1968. – 363 p.
21. Smith M. Philosophy and methodology of the social sciences. Four-Volume Set / Mark J. Smith. – London : SAGE Publications Ltd.– 2005. – 1648 p.
22. Smith M. Territories of Knowledge: The Deterritorialization and Reterritorialization of the Social Sciences./ Mark J. Smith. // *International Studies in Philosophy*, 37 (2), 2005. – P. 159–180.
23. Sokuler S.A. The conception of science in the «Tractatus logico-philosophicus» / Sinaida Sokuler // *Философские идеи Людвиг Витгенштейна* / [сборник статей / ответственный редактор М.С.Козлова]. – М.: ИФРАН, 1996. – С. 160 – 164 с.
24. The Scientific Method. / Nordgren // *Scientific Research Methodologies And Techniques* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журналу: http://newton.uor.edu/FacultyFolder/tyler%5Fnordgren/SP2004/Physics103_2.ppt
25. Thorndike L. A History of Magic and Experimental Science. Volume II. / Lynn Thorndike. – New York : Columbia University Press; Macmillan, 1923. – 1040 p.
26. Understanding and Using The Scientific Method // *The Scientific Method by Science Made Simple* - [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журналу: http://www.sciencemadesimple.com/scientific_method.html
27. Weimer W. Notes on the methodology of scientific research. / Walter B. Weimer. L., Mahwah : Erlbaum Associates, 1979. – 257 p.

Интернет-ресурси:

1. Інновації, управління змінами в організаціях, управління знаннями. URL: <http://www.bizbooks.com.ua/catalog/cat.php3?c=193&lang=1>
2. «Стратегічна суспільна ініціатива 2045» URL: www.2045.com/
3. Державний фонд фундаментальних досліджень. URL: <http://www.dffd.gov.ua/>
4. Генерація ідей. URL: http://content.mail.ru/pages/p_27901.html
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
6. Електронна бібліотека «Гумер». URL: https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php
7. Електронна бібліотека «e-reading». URL: <http://www.e-reading.by/bookbytypes.php?type=17>
8. Електронна бібліотека «royallib». URL: <https://royallib.com/>
9. Електронна бібліотека «Mexalib». URL: <https://mexalib.com/>
10. Електронна бібліотека кафедри філософії НПУ імені М.П. Драгоманова. URL : http://kph.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=23
11. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>

12. Відеозапис інтерв'ю з доктором філософських наук, професором, академіком РАН В.С. Стьопіним на тему: «Ідеали наукового пізнання в постнекласичній науці»: <https://www.youtube.com/watch?v=6zDRfu12hH4>
13. Стенфордська філософська енциклопедія. URL: <https://plato.stanford.edu>
14. «Британська енциклопедія». URL: <https://www.britannica.com>

Доповнення та зміни в робочій програмі на 20__ / 20__ навчальний рік